

Мацюк Віктор Михайлович,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри фізики та методики її навчання

Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка,

провідний науковий співробітник

відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти

Інституту педагогіки НАПН України

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ДИДАКТИКИ ФІЗИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ПОЧАТКУ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991–1995 рр.)

Процес навчання фізики виступає як цілісний об'єкт дидактичного аналізу і методичного конструювання [2, с.31]. Як будь-яка предметна дидактика, дидактика фізики має методологічною основою навчання фізики відповідну філософію освіти. в Україні обґрунтування теоретичних основ дидактики фізики в період національного відродження, оновлення школи, в тому числі шкільної фізичної освіти, знайшло відображення в дослідженнях О.І. Бугайова, С.У. Гончаренка, О.В. Сергеева та ін. [1, с.66]. Для всебічного і системного дослідження теоретичних основ дидактики фізики у працях цих вчених використані результати досліджень теорії суспільної свідомості, ідеології, теорії особистості і пізнання.

Якщо в суспільстві відбувається ідейний перехід на позиції іншої, до певної міри відмінної від старої, філософії освіти, то відповідно актуалізується потреба конструктивної ревізії всіх педагогічних наук, в тому числі дидактики фізики [2].

Як зазначає О.В. Сергеев, «структура і зміст фізичної освіти складаються під впливом методологічних установок, структури самої науки - фізики, розуміння зв'язку фундаментального і прикладного, інтересів учнів і соціального замовлення» [2, с.31]. Це вимагає нового бачення навчального предмету, нового погляду на структурні одиниці змісту освіти.

До часу проголошення незалежності Україні методологічною основою теорії освіти виступала філософія «комуністичного виховання», тобто марксистсько-ленінська філософія і марксистсько-ленінське вчення про навчання і виховання підрастаючого покоління. Криза системи державно-монополістичного соціалізму зумовила і ідейну кризу комуністичної філософії освіти. в умовах переходу від «комуністичної цивілізації» до демократично організованого суспільства високо розвинутої культури актуальною є проблема теоретичного аналізу і методології нової теорії освіти (О.І. Бугайов, С.У. Гончаренко, О.В. Сергєєв та ін.). Перша половина 90-х років ХХ століття характеризується інтенсивними і цілеспрямованими пошуками принципово нового в теорії і практиці навчання, в управлінні навчальним процесом

«Методичні інновації - це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних і нетривіальних розв'язків різноманітних дидактичних проблем» [3, с. 26]. Прямим продуктом творчого пошуку можуть бути нові технології навчання, включаючи комп'ютерні, електронно-комунікативні засоби навчання, оригінальні дидактичні системи навчання, нестандартні методи управління навчально-виховним процесом та ін,

Зміст і сфера впровадження інновацій залежить від характеру і актуальності проблем, які досліджуються. Інновації в дидактиці фізики функціонують на рівні створення, освоєння і впровадження. Кожний з цих рівнів має свої специфічні особливості, залежить від багатьох показників і факторів.

До інноваційних процесів в дидактиці фізики відноситься інтеграція в теорії практиці навчання. До числа основних напрямків інтеграції наукового знання, які спостерігаються в дидактиці фізики, відносяться наступні: перенесення ідей і уявлень із однієї галузі знань в іншу; формування комплексних проблем і напрямків досліджень, особливо глобальних; зближення наукових дисциплін різного типу; універсализація засобів мови науки (О.В. Сергєєв), вироблення загальнонаукових форм і засобів пізнання; посилення інтегративної ролі філософії.

Творча спадщина Б.І. Дегтярьова, В.Р. Ільченко, В.Ф. Шаталова та ін. збагатили практику роботи середньої загальноосвітньої школи, теоретичні і методологічні основи дидактики фізики. Інноваційні процеси в дидактиці фізики можна вважати стійкою тенденцією розвитку навчання фізики.

Для сучасного стану розвитку дидактики фізики як науки і практики характерний прискорений ріст пошуково-творчої діяльності вчених-дослідників Інституту педагогіки АПН України, викладачів кафедр методики навчання фізики педагогічних інститутів та університетів і вчителів середньої загальноосвітньої школи. Тому інновації в педагогічному досвіді почали з'являтися досить часто [4].

В цілому слід відзначити, що зміни в суспільстві і в галузі освіти привели до принципових змін в науці про освіту [4, с. 37]:

- дидактика фізики вступила у свій кібернетичний період розвитку і набуває, з однієї сторони, самостійності і незалежності, а з другої, - інтегрується з методикою у співвідношенні «загальне-часткове»;
- спостерігається різка «методологізація» методичного знання, методологія якого виначається як система знань про вихідні положення, про обґрунтування і структуру дидактичної теорії, про принципи підходу і способи набуття нових знань;
- в розвитку дидактичних галузей наукового знання домінує системний підхід до вивчення різних об'єктів і предметів педагогічної дійсності.

Ключові слова: дидактика фізики, методичні інновації, інноваційні процеси. ■

ЛІТЕРАТУРА

---

1. Мацюк В.М. Розвиток дидактики фізики в Україні. *Рідна школа*. 1996, № 9. с.65–67.
2. Нечет В.И., Самойленко П.И., Сергеев А.В. Теоретические основы дидактики физики. *Специалист*. 1995, №1. с.31–33.
3. Самойленко П.И., Сергеев А.В., Школа А.В. Инновационные процессы в дидактике физики. *Специалист*. 1996, №1. с.26–28.
4. Самойленко П.И., Сергеев А.В., Школа А.В. Инновационные процессы в дидактике физики. *Специалист*. 1996, №2. с.37–39.